

Sabina Nowak, Adam Kasprzak, Robert W. Mysłajek, Patrycja Tomczak

STWIERDZENIA RYSIA *LYNX LYNX* W PUSZCZY NOTECKIEJ

Records of the Eurasian lynx *Lynx lynx* in the Notecka forest

Ryś eurazjatycki *Lynx lynx* (Linnaeus, 1758), pierwotnie zamieszkujący lasy w całej Polsce, zaniknął w zachodniej części kraju już w drugiej połowie XVIII wieku (Bieniek et al. 1998). Powodem była przede wszystkim utrata siedlisk oraz intensywne polowania na ten gatunek. Rysia objęto ścisłą ochroną w 1995 roku, w wyniku ogólnopolskiej kampanii prowadzonej przez organizacje pozarządowe na początku lat 90. XX wieku (Mysłajek 2011). Dzięki temu odstrząsały przestały być istotnym czynnikiem wpływającym na proces rekolonizacji przez niego dawnych ostoi.

Współcześnie zasięg rysia eurazjatyckiego ograniczony jest głównie do rozległych kompleksów leśnych wschodniej i północno-wschodniej Polski oraz Karpat (Jędrzejewski et al. 2002a). Od kilku lat rysie odtwarzają swoją populację na zachodnim skraju Polskich Karpat – w Beskidzie Śląskim (Mysłajek i Nowak 2003, 2004, Mysłajek 2012) oraz Beskidzie Małym (S. Nowak, R.W. Mysłajek, K. Tołkacz, inf. niepubl.). Trwają próby restytucji gatunku w Lasach Napiwodzko-Ramuckich i Puszczy Piskiej (Krzywiński et al. 2012). W środkowej Polsce rysie reintrodukowano w Kampinoskim Parku Narodowym w latach 1993-2003, skąd docierały do sąsiednich kompleksów leśnych, m.in. Lasów Gostynińsko-Włocławskich oraz na teren Nadleśnictwa Włoszczowa (Böer et al. 2000, Reklewski 2006). W lasach położonych na zachód od Wisły rysie notowane są sporadycznie, np. w Borach Tucholskich (Niedziałkowska et al. 2006), Słowińskim Parku Narodowym (Bartoszewicz i Staniaszek 2010), Karkonoskim Parku Narodowym (Żuczkowski i Żuczkowski 2012), czy też w Parku Narodowym Gór Stołowych (Projekt Planu Ochrony Parku Narodowego Gór Stołowych 2013). Ze względu na brak ogólnopolskiego monitoringu dużych drapieżników, każde ich stwierdzenie poza granicami znanego zasięgu warte jest odnotowania.

W lutym 2014 r. dwukrotnie zarejestrowano obecność rysia w Puszczy Noteckiej (ryc. 1):

(1) 13.02.2014. o godz. 23.20. obserwowano dorosłego osobnika na terenie Nadleśnictwa Wronki, na drodze leśnej pomiędzy Miałami i Gogolicami (woj. wielkopolskie, kwadrat siatki Atlasu Ssaków Polski 05Gg, N52°46'35.904" E16°08'34.393") (obs. A. Kasprzak).

(2) 26.02.2014. tropy dorosłego osobnika (fot. 1) odnaleziono na terenie Nadleśnictwa Karwin, na piaszczystej drodze leśnej (fot. 2) biegnącej od granicy z Nadleśnictwem Międzychód po oddz. 257 w Nadl. Karwin (woj. lubuskie, kwadrat siatki Atlasu Ssaków Polski 04Gj, N52°40'37.520" E15°37'6.985") (obs. S. Nowak, R.W. Mysłajek, P. Tomczak).

Puszcza Notecka to rozległy kompleks leśny (ok. 1350 km²), w którym dominują monokultury sosny zwyczajnej *Pinus sylvestris* (Kusiak i Dymek-Kusiak 2002). W takich też siedliskach dokonano obu stwierdzeń rysia (fot. 3). Obie informacje pozyskano w odstępie kilkunastu dni, w miejscach oddalonych o 35,5 km, nie można więc wykluczyć, że dotyczą tego samego osobnika. Wskazują na to badania prowadzone w Puszczy Białowieskiej, gdzie rysie w ramach swoich rozległych areałów osobniczych przemieszczały się na odległość do 24,8 km dziennie (Jędrzejewski et al. 2002b).

Ryc. 1. Lokalizacje stwierdzeń rysia w Puszczy Noteckiej w lutym 2014 (rys. aut.).

Fig. 1. Locations of the Eurasian lynx evidences in the Noteć forest on February 2014 (fig. by the authors).

Fot. 1. Trop rysia na terenie Nadleśnictwa Karwin w Puszczy Noteckiej 26.02.2014. (fot. R.W. Mysłajek).

Photo 1. Track of the Eurasian lynx in the area of Karwin State Forest Division in the Noteć Forest, 26.02.2014. (photo by R.W. Mysłajek).

Rysie wędrowały z Puszczy Białowieskiej do kompleksów leśnych oddalonych o 129 km (Schmidt 1998), a osobniki reintrodukowane w Kampinoskim Parku Narodowym o 160 km (Reklewski 2006). Z kolei w Skandynawii rejestrowano dyspersję młodych rysie do 428 km (Samelius et al. 2012). Pokazuje to zdolność tych drapieżników do zasiedlania lasów znacznie oddalonych od obecnych miejsc występowania. Rozprzestrzenianie się rysie w Polsce jest jednak utrudnione ze względu na nieciągłość pokrywy leśnej i występowanie barier, takich jak obszary zabudowane oraz ogrodzone drogi ekspresowe i

Fot. 2. Tropy rysie na drodze leśnej w Puszczy Noteckiej 26.02.2014. (fot. S. Nowak).

Photo 2. Tracks of the Eurasian lynx on the logging road in the Noteć Forest, 26.02.2014. (photo by S. Nowak).

Fot. 3. Miejsce obserwacji rysie w Nadleśnictwie Wronki – typowe siedlisko Puszczy Noteckiej z dominacją sosny zwyczajnej (fot. R.W. Mysłajek).

Photo 3. Place where the Eurasian lynx was observed in the Wronki Forest Division – typical habitat in the Notecka forest with dominance of the Scots Pine (photo by R.W. Mysłajek).

autostrady (Huck et al. 2010). Równie istotna jest jakość środowiska, w jakim przyjdzie się im osiedlić. Analiza czynników wpływających na rozmieszczenie rysia w Polsce wskazuje na preferowanie przez niego obszarów o wysokiej lesistości, niewielkim udziale terenów zurbanizowanych oraz niskim zagęszczeniu dróg (Niedziałkowska et al. 2006). Jednak kluczowe wydają się dla niego warunki mikrosiedliskowe, szczególnie obecność w lasach podrostów, podszytów, wykrotów i leżących drzew, wykorzystywanych przez rysia jako naturalne osłony podczas polowania oraz w trakcie wychowu potomstwa (Schmidt et al. 2007, Podgórski et al. 2008).

Występowanie dogodnych siedlisk (Huck et al. 2010) oraz zasobna baza pokarmowa (Borowik et al. 2013) umożliwiają osiedlanie się rysia w lasach Polski zachodniej. Notowania rysia na stanowiskach odległych od jego wschodnich ostoi wskazują na konieczność monitorowania tego gatunku w całym kraju i systematycznego rejestrowania nowych miejsc jego występowania (Mysłajek i Nowak 2014).

LITERATURA

- BARTOSZEWICZ M., STANIASZEK D. 2010. Stwierdzenie rysia *Lynx lynx* w Słowińskim Parku Narodowym. Chrońmy Przyr. ojcz. 66: 45-48.
- BIENIEK M., WOLSAN M., OKARMA H. 1998. Historical biogeography of the lynx in Poland. Acta zool. cracov. 41: 143-167.
- BOROWIK T., CORNULIER T., JĘDRZEJEWSKA B. 2013. Environmental factors shaping ungulate abundances in Poland. Acta Theriol. 58: 403-413.
- BÖER M., REKLEWSKI J., ŚMIEŁOWSKI J., TYRAŁA P. 2000. Reintroduction of the European lynx to the Kampinoski Nationalpark/Poland – a field experiment with zooborn individuals. Part III: Demographic development of the population from December 1993 until January 2000. Der Zoologische Garten 70: 304-312.
- HUCK M., JĘDRZEJEWSKI W., BOROWIK T., MIŁOSZ-CIELMA M., SCHMIDT K., JĘDRZEJEWSKA B., NOWAK S., MYŚLAJEK R.W. 2010. Habitat suitability, corridors and dispersal barriers for large carnivores in Poland. Acta Theriol. 55: 177-192.
- JĘDRZEJEWSKI W., NOWAK S., SCHMIDT K., JĘDRZEJEWSKA B. 2002a. Wilk i ryś w Polsce – wyniki inwentaryzacji w 2001 roku. Kosmos 51: 491-499.
- JĘDRZEJEWSKI W., SCHMIDT K., OKARMA H., KOWALCZYK R. 2002b. Movement pattern and home range use by the Eurasian lynx in Białowieża Primeval Forest (Poland). Ann. Zool. Fenn. 39: 29-41.
- KUSIAK W., DYMEK-KUSIAK A. 2002. Puszcza Notecka. Monografia przyrodniczo-gospodarcza. Wydawnictwo Przegląd Leśniczy, Poznań.
- KRZYWIŃSKI A., KOBUS A., JAKIMIUK S. 2012. Reintrodukcja rysia do Puszczy Piskiej metodą "born to be free". In: JAKIMIUK S., KRYT N. (Eds.). Ochrona gatunkowa rysia, wilka i niedźwiedzia w Polsce. Raport z projektu nr PL 0349. Fundacja WWF Polska, Warszawa: 129-145.
- MYŚLAJEK R.W. 2011. Ryś w zarysie – rzadki drapieżnik polskich lasów. Probl. środow. i jego ochrony 19: 161-171.
- MYŚLAJEK R.W. 2012. Rysie w Beskidzie Śląskim. Przyrodnik Ustroński 11: 26-29.
- MYŚLAJEK R.W., NOWAK S. 2003. Wybrane elementy ekologii oraz problemy ochrony rysia *Lynx lynx* w parkach krajobrazowych Beskidów Zachodnich. In: BRODA M., MASTAJ J. (Eds.). Wybrane gatunki zagrożonych zwierząt na terenie parków krajobrazowych w Beskidach. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Będzin: 34-35.
- MYŚLAJEK R.W., NOWAK S. 2004. Ryś w beskidzkiej części województwa śląskiego. Przyr. Górnego Śląska 38: 10-11.

- MYŚLAJEK R.W., NOWAK S. 2014. Podręcznik najlepszych praktyk ochrony wilka, rysia i niedźwiedzia brunatnego. Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, Warszawa.
- NIEDZIAŁKOWSKA M., JĘDRZEJEWSKI W., MYŚLAJEK R.W., NOWAK S., JĘDRZEJEWSKA B., SCHMIDT K. 2006. Environmental correlates of Eurasian lynx occurrence in Poland - Large scale census and GIS mapping. *Biol. Conserv.* 133: 63-69.
- Projekt Planu ochrony Parku Narodowego Gór Stołowych. 2013. Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa.
- PODGÓRSKI T., SCHMIDT K., KOWALCZYK R., GULCZYŃSKA A. 2008. Microhabitat selection by Eurasian lynx and its implications for species conservation. *Acta Theriol.* 53: 97-110.
- REKLEWSKI J.A. 2006. Ryś w Puszczy Kampinoskiej. Kampinoski Park Narodowy, Izabelin.
- SAMELIUS G., ANDRÉN H., LIBERG O., LINNELL J.D.C., ODDEN J., AHLQVIST P., SEGERSTRÖM P., SKÖLD K. 2012. Spatial and temporal variation in natal dispersal by Eurasian lynx in Scandinavia. *J. Zool.* 286: 120-130.
- SCHMIDT K. 1998. Maternal behaviour and juvenile dispersal in the Eurasian lynx. *Acta Theriol.* 43: 391-401.
- SCHMIDT K., PODGÓRSKI T., KOWALCZYK R., GULCZYŃSKA A. 2007. O wymaganiach środowiskowych rysia eurazjatyckiego *Lynx lynx* do bezpośredniego wykorzystania w aktywnej ochronie gatunku w Polsce. *Studia Mat. Centr. Eduk. Przyr.-Leśn.* 2/3, 16: 446-456.
- ŻUCZKOWSKI M., ŻUCZKOWSKI M. 2012. Na tropie rysia. *Karkonosze* 3: 20-22.

Summary

In Poland the Eurasian lynx *Lynx lynx* occurs mostly in the Carpathian Mountains and large forest tracts of northeastern and eastern parts of the country, while in the western part the species is still scarce. In February 2014 we recorded the lynx presence (direct observation and tracks on a sandy road) in the Notecka forest (northwestern Poland). Both evidences were located 35.5 km apart and we suppose that they may originate from the same individual.

Adresy autorów:

Sabina Nowak, Robert W. Myślajek, Patrycja Tomczak
Stowarzyszenie dla Natury „Wilk”
Twardorzeczka 229

34-324 Lipowa

e-mail: sabina.nowak@polskiwilk.org.pl, robert.myslajek@polskiwilk.org.pl, patrytom@wp.pl

Adam Kasprzak

Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”

ul. Stolarska 7/3

60-788 Poznań

e-mail: adamsamita@gmail.com